

“СЮІТА ДЛЯ ДВОХ ФОРТЕПІАНО” МИРОСЛАВА СКОРИКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДОГО СПЕЦІАЛІСТА

21. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М.: Наука, 1987. – 179 с.
22. Типологическая модель Э. Фромма (Бегство от свободы) // Психология и психоанализ характера: Хрестоматия. – Самара: Издат. Дом “БАХРАМ-М”, 2002. – С. 24 – 43.
23. Ушинський К.Д. Що нам робити із своїми дітьми // Ушинський К.Д. Твори. В 6-ти т. – К.: Рад. шк., 1952. – Т. 1. – С. 408 – 416.
24. Ферстер Ф.В. Старе і нове виховання / Авторизований переклад з німецької зладив мр. Ярослав Чума. – Львів: Накл. Богословського Наукового Т-ва, 1939. – 153 с.
25. Фромм Э. Характер (Человек для себя) // Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер и В.Я. Романова. – М.: ЧеРо, 2000. – С. 492 – 534.
26. Шпенглер О. Закат Европы: Очерки морфологии мировой истории. Т. 1: Образ и действительность. – Мн.: ООО “Поппури”, 1998. – 688 с.

Уляна Молчко, доцент кафедри музикознавства та фортепіано
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

“СЮІТА ДЛЯ ДВОХ ФОРТЕПІАНО” МИРОСЛАВА СКОРИКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДОГО СПЕЦІАЛІСТА

У статті розглядається “Сюїта для двох фортепіано” Мирослава Скорика як високомистецький зразок сучасного концертного репертуару ансамблевого музикування. Через призму музикознавчого та методичного аналізу автор доводить художню вартісність циклічної форми та підкреслює доречність включення твору до навчальних програм різних рівнів.

Постановка проблеми. Зміни соціально-економічних основ розвитку Української держави і суспільства супроводжуються процесами реформування системи освіти в цілому, до стратегічних завдань якого належить формування вчителя нової школи ХХІ століття. Рівень професійності педагога залежить від його компетентності в нових надбаннях духовних цінностей світової та національної культури. Саме вони допомагають формувати творче мислення молодих спеціалістів, котрі повинні забезпечити високу якість навчання і виховання учнів.

Особливе зацікавлення складають творчі доробки сучасних фундаторів українського мистецтва. Серед культурно-освітніх діячів нашого сьогодення вирізняється постать Мирослава Скорика, сімдесятиріччя якого музична громадськість святкує в цьому році. За визначні особисті заслуги перед Українською державою у розвитку національного музичного мистецтва, багаторічну плідну композиторську, педагогічну і громадську діяльність Президент України Віктор Ющенко 20 серпня 2008 року присвоїв йому звання Герой України [7].

Аналіз останніх досліджень. Вивченням композиторського надбання М. Скорика займаються чимало українських та закордонних музи-

кознавців. Серед них вирізняється професор Любов Кияновська, яка є автором об’ємної монографії “Мирослав Скорик: творчий портрет композитора в дзеркалі епохи” [2]. Широкий спектр досліджень творчості та біографії митця представлений в збірці статей сучасних науковців, що вийшла друком у Львові за редакцією Яреми Якубика [1]. Невідомі факти родоводу М. Скорика висвітлено в публікації Б. Фільца [7]. Проте цікавий пласт ансамблевої фортепіанної музики залишився мало дослідженим.

Мета публікації – здійснити музикознавчий і методичний аналіз “Сюїти для двох фортепіано”, вивчення якої сприятиме розвитку творчого потенціалу майбутніх педагогічних працівників.

Виклад основного матеріалу. Мирослав Скорик – це відомий український композитор, теоретик, педагог, визначний мистецький діяч, Народний артист УРСР. Він є однією з найяскравіших постатей сучасної української музики. “Його непересічна роль у формуванні національного музичного мистецтва, – як відзначає Любов Кияновська, – від шістдесятих років до сьогоднішнього дня не викликає більше сумніву ні в кого, хто уважно і доброзичливо стежить за панорамою української культури, як не викликає сумніву непересічність його особистості, до якої належить

“СЮІТА ДЛЯ ДВОХ ФОРТЕПІАНО” МИРОСЛАВА СКОРИКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДОГО СПЕЦІАЛІСТА

і непередбачуваність, неочікувано гострі “модуляції” його творчої еволюції” [2, 3].

Мирослав Скорик народився 13 липня 1938 року у Львові. Його батько був педагогом, вченим, організатором музейного товариства “Бойківщина” та українського регіонального етнографічного музею в Самборі, а після смерті академіка Філарети Колесси (3 березня 1947) М. Рильський призначив його виконуючим обов’язки директора Львівського філіалу Інституту фольклору АН УРСР [4, 130 – 131]. Марія-Соломія, мати композитора, мала вищу освіту, до 1939 року викладала хімію в українській приватній гімназії “Рідна школа” в Самборі. Відома Соломія Крушельницька, сестра його бабусі, помітила неабиякі музичні здібності хлопчика. Він розпочинає навчання у Львівській музичній школі при консерваторії. У 1947 році всю родину було репресовано більшовицьким режимом та вивезено до Анжеро-Судженська Кемеровської області. На заслання юнак продовжує займатися музикою: навчався гри на фортепіано в колишньої учениці О. Гондельвейзера, Валентини Канторової та гри на скрипці в іншого політв’язя зі Львова, Володимира Панаюка. Тут пробує писати перші п’єси.

До Львова Мирослав Скорик повертається у 1955 році, вступає до Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка на композиторський факультет, де навчається спочатку в С. Людкевича, потім в Р. Сімовича, а згодом в А. Солтиса. Його дипломною роботою з композиції стала кантата “Весна” на слова І. Франка, в якій відчутно сильний та оригінальний талант молодого музиканта. Паралельно він у 1960 році закінчує теоретичний відділ та захищає дипломну роботу на тему “Ладова система Сергія Прокоф’єва”, а в 1967 році на основі цієї роботи захищає кандидатську дисертацію. У 1964 році завершує аспірантуру при Московській державній консерваторії ім. П. Чайковського.

У 1963 році Скорик починає працювати викладачем Львівської консерваторії на кафедрі теорії музики і композиції, вступає до Спілки композиторів України. Через п’ять років Мирослав Михайлович переїжджає до столиці, де обіймає посаду викладача класу композиції в Київській державній консерваторії ім. П. Чайковського.

Митець багато років вивчав сучасну гармонічну мову, праця над якою лягла в основу теоретичного дослідження “Структура і виражальна природа акордики в музиці XX століття” (1983 р.). Ще одним досягненням того часу стало написання Концерту для віолончелі та симфонічного оркестру, за який композитор отримав Державну премію України ім. Т. Шевченка.

З 1984 року Скорик стає професором кафедри композиції Львівської консерваторії ім. М. Лисенка, рівночасно ще кілька років провадить клас і в Київській консерваторії. У 1987 році повертається до Львова, де очолює кафедру композиції у зазначеному вищому навчальному закладі та очолює Львівську організацію Спілки композиторів України.

Творча спадщина митця охоплює твори різноманітні за жанрами. Найбільш плідною є його симфонічна музика. Це – симфонічні поеми: “Вальс”, “Сильніше смерті”, “1933”, “Спогад про Батьківщину”, “Сюїта для симфонічного оркестру”, “Гуцульський триптих”, п’ять “Партит”, “Карпатський концерт”, “Три фантазії з лютневої табулятури XVI ст.”, “24 каприси Паганіні” транскрипція для симфонічного оркестру, “Диптих”, “Листок з альбому”, а також вокально-симфонічні композиції: кантати “Весна”, “Людина”. Для композиторської манери М. Скорика властива, як вирізняє Л. Кияновська, “яскрава оркестрова колористика, увага до гуцульських народнопісних інтонацій і ритмів, котрі природньо, синтезуються, наприклад, з джазовою імпровізацією чи з класичними моделями” [2, 19].

М. Скорик – в основному інструментальний композитор. Так, ним створено ряд оригінальних п’єс для фортепіано: “В Карпатах”, “Рондо”, “Бурлеска”, “З дитячого альбому”, три “Концерти” для фортепіано, “Прелюдії і fugи” та інші; для струнних інструментів – дві “Сонати для скрипки і фортепіано”, “Концерт для віолончелі з оркестром”. Цікавими є балети митця “Камеяніри” та “Соломія Крушельницька”. Вокальна музика представлена романсами на вірші Т. Шевченка та інших поетів, естрадними піснями. Композитор створив музику до кінофільмів “Тіні забутих предків”, “Високий перевал”, а також мультфільмів “Як козаки куліш варили”, “Як козаки у футбол грали”.

Митець здійснив редагування шедеврів національного мистецтва – опери “На русалчин Великдень” М. Леонтовича, “Купало” А. Вахнянина, “Роксолана” Д. Січинського.

Останнім високомистецьким твором М. Скорика є опера “Мойсей” на лібрето Б. Стельмаха за одноіменною поемою І. Франка, яка вперше була поставлена в червні 2001 року на сцені Львівського академічного театру опери та балету ім. С. Крушельницької під орудою автора [3, 11 – 12].

Мирослав Михайлович працює і як культурно-громадський діяч. Він організував фестиваль “Музика українського зарубіжжя” (1991 р.), Всеукраїнський Фестиваль “Композитори України –

“СЮІТА ДЛЯ ДВОХ ФОРТЕПІАНО” МИРОСЛАВА СКОРИКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДОГО СПЕЦІАЛІСТА

жертвам голодомору”, очолив журі конкурсу ім. М. Лисенка в 1988 р., а у 1989 р. – Першого українського конкурсу “Червона рута” у Чернівцях, з 1990 року керує камерним оркестром студентів Львівської консерваторії.

Дуже плідною є його педагогічна праця. Він виплекав сучасну генерацію українських композиторів – Є. Станковича, І. Карабиця, О. Балакаускаса, В. Ільїна, О. Киву, В. Шумейка, Я. Верещакіна, В. Зубицького, В. Степурка, Г. Гаврилець, О. Козаренка, Б. Фроляк, Р. Стельмашука, П. Гречка, І. Небесного, Л. Горову.

Визначаючи вклад митця у розвиток світової музичної культури, В. Задерацький відзначає, що “М. Скорик вже досягнув свій “історичний рейтинг”, свою висоту та свою позицію в історії європейської культури, котру вже ніщо не здатне послабити, а посилити її може він сам шляхом примноження творчих досягнень” [1, 27].

Жанр сюїти завжди цікавив фундаторів національного мистецтва. Українські композитори, вибравши еволюцію розвитку цієї багаточастинної форми, якісно по-новому представляють її, перекидаючи “місток до вічних цінностей” [4, 66]. Коріння жанру сягає глибокої давнини. В XVI столітті різнохарактерні танці об’єднуються в циклічну форму. Вперше термін “сюїта” з’явився у Франції, а пізніше проникає в Англію і Німеччину. У творчості Й.С. Баха цей жанр піднявся на найвищий ступінь розвитку. Багаточастинна форма по-особливому збагачується з приходом програмної музики, де утворюються різні за типом побудов сюїти. До них належать цикли фортепіанних мініатюр Р. Шумана, Е. Гріга, П. Чайковського, К. Дебюссі, М. Равеля, І. Стравінського, С. Прокоф’єва, Б. Бартока та багатьох інших.

В українській фортепіанній музиці цей жанр широко розвинули корифеї нашого мистецтва М. Лисенко, В. Сокальський, В. Косенко, С. Людкевич, В. Барвінський, Н. Нижанківський, М. Колесса, А. Штогаренко, І. Шамо, А. Кос-Анатольський та інші. Багаточастинні цикли для фортепіанного ансамблю представлені творами сучасних національних композиторів, а саме Г. Ляшенка, Л. Дичко, М. Кузана, Ж. Колодуб, В. Рунчака, В. Маника.

Серед цього переліку вирізняється “Сюїта для двох фортепіано” Мирослава Скорика, яка є сучасним перетворенням згаданого інструментального жанру. Цикл складається з трьох частин: I – “Вихід і танець ... майже іспансько-мавританський”; II – “Блюз майже американський”; III – “Канкан мовби зі старої грамофонної платівки” [7]. Окреслені різнохарактерні п’єси утворюють один із видів танцювально-пісенного вільно-

го типу сюїти. Природа останнього полягає в принципово вільній комбінації жанрів, що складають цикл. Тут М. Скорик застосовує ознаки узагальнено-програмного типу багаточастинної форми. П’єси забарвлені колоритом і ритмічними фольклорними особливостями музики різних народів світу.

Перший твір Сюїти “Вихід і танець ... майже іспансько-мавританський” базується на ознаках андалузької музики, на яку мала вплив мавритансько-циганська культура. Фактурно-пасажні гамоподібні структури, що насичують початок п’єси, надають їй імпровізаційних рис жанру прелюдії. Специфічний екзотичний колорит “Виходу...” досягається митцем за допомогою застосування характерної для андалузької музики бімодальності. Звукорядні побудови, котрі закладені в основі швидкобіжущих гам, з’являються в канонічному проведенні та зустрічному русі і надають першій частині підвищено – емоційного настрою. Введення C-dur тризвуків у партії другого інструменту на початку віртуозних пасажів є своєрідним тональним стержем. Саме вони додають п’єсі святковості. Розмір $\frac{3}{4}$, що властивий іспанським танцям з півдня країни, підкреслює гнучкість та нестримну емоційну імпульсивність музичної культури Піренейського півострова. Тематичний матеріал основної мелодичної тканини складається з альтерованих, лаконічних, тріольних мотивів, що викладені шістнадцятими вартостями і передають нестримний порив драматично-вольового почуття. Остинатні ритмічні формули акордового супроводу (II фортепіано) підсилюють романтичну імпульсивність п’єси. Друга частина “Виходу...” є стислим повторенням попереднього музичного матеріалу.

Жанр сольної пісні американських негрів – блюз – зазнав еволюції та згодом став однією із найвпливовіших форм інструментальної музики. Віктор Клин зазначає, що “у всіх різновидах (вокально-інструментальному та інструментальному УМ.), – що історично сформувалися, блюз зберіг свої провідні жанрові риси. їх специфічна привабливість зумовила спроби створення композиторами різних країн блюзів для фортепіано, що трактуються як самостійна концертна п’єса” [4, 24]. Захоплення Мирослава Скорика особливостями окресленого жанру знайшло втілення в створенні “Блюзу” для фортепіано, який є першим зразком концертного блюзу в українській фортепіанній музиці. Продовжуючи впроваджувати популярний музичний вид негрівської культури, митець komponує “Блюз майже американський”, котрий становить другу частину “Сюїти для двох фортепіано”. П’єса написана в тричастинній

“СЮІТА ДЛЯ ДВОХ ФОРТЕПІАНО” МИРОСЛАВА СКОРИКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДОГО СПЕЦІАЛІСТА

формі. Лірично-сумовитий характер твору вносить контраст до циклу, де в крайніх музичних речах переважає танцювальна стихія. Початкова тема, яка проходить в партії I фортепіано, написана із застосуванням характерних жанрових ознак і утворює 12-ти тактовий період. Мелодії властивий пунктирний ритм, синкопованість, котра відображає джазові риси. М. Скорик підкреслює тематизм частини альтерованими блюзовими тонами гармонічного супроводу партії II інструменту. Тональність a-moll та темп Moderato доповнюють меланхолійний настрій композиції.

Ладово-інтонаційна природа жанру підсилюється появою орнаментики в тематизмі середньої частини другої п'єси циклу, що проходить на тлі панівного пунктирного ритму супроводу. Автор, підкреслюючи імпровізаційний характер форми, вводить велику кількість хроматизованих, віртуозних пасажів. В “Блюзі майже американському” М. Скорика акомпанемент II партії є також носієм зазначених особливостей форми, ніби передбачаючи і доповнюючи характер мелодичної думки. Це досягається шляхом застосування: різноманітних крапкованих формул, що ускладнюються залігованими вартостями, які створюють ритмічно гострі лінії; різкими переходами на остинатні ходи, котрі з'являються на зміну пунктирним фігураціям. Кульмінація виражається за допомогою багатой поліметрії та громіздкої акордової шести-звучної фактури в обох партіях. Ці співзвуччя, де переважають секундові співвідношення, уподібнюються до кластерів, чим насичують твір сучасною гармонічною мовою.

У третій частині “Блюзу майже американського” автор знову повертається до початкового пунктирного мотиву. “Витримані” співзвуччя партії II інструменту створюють контраст до гострих ритмічних фігурацій, що зустрічалися в процесі розвитку. Спокійно-тужливе звучання основної теми в повільному темпі споріднює її з характерними особливостями свінгу.

Танцювальною вибуховістю старовинного французького канкану захоплює третя п'єса “Сюїти”. Композитор передає нестримну моторику жанру пульсуючим токатним акомпанементом партії II фортепіано. Жартівлива танцювальна тема (I рояль) з'являється після стислого вступу. Синкопи, що переважають у тематизмі твору, додають мелодії запального, піднесеного настрою. Секвенційний розвиток є головним носієм відтворення вольового і радісного почуття святкового дійства. Поседнання репетиційних послідовностей подвійними нотами з акцентуванням у мотивах слабких долей такту, збагачують ритмі-

чну гостроту жанру. Партія другого фортепіано насичена імпровізаційним супроводом. Так у процесі музичного розвитку мартелютний рух змінюється на “альбертієві” басові послідовності, а пізніше на ломані, альтеровані октавні ходи. Весь цей фактурний виклад доповнюється ще й підкресленням слабких метричних долей, що ускладнює ансамблеве виконання. До кінця п'єси токатний супровід витісняє попередні різновиди акомпанементу, доводячи вир танцю до ще більш нестримного руху. Панівна акордова пульсація секвенційно рухається півтонами вгору в темпі Presto, ведучи за собою одноголосні мотиви I партії до найвищої звукової точки. Зазначені художні засоби сприяють передачі образної трансформації тематизму від відкрито-емоційного стану до піднесеного вираження заворожуючої енергії життєвих сил. Після лаконічного мотиву на staccato в темпі Lento канкан з його енергетичною нестримністю обривається на ході від домінантового звуку до тонічного.

“Сюїта для двох фортепіано” прекрасно була виконана в середині 90-тих років М. Скориком і піаністом В. Винницьким у Нью-Йорку. У 2002 році на дрогобицькій сцені твір вперше прозвучав в інтерпретації фортепіанного дуету О. Німилевич і У. Молчко.

Висновок. Сюїта для фортепіанного ансамблю позначена стилістичною самобутністю, яку створює суміщеність змістової та ладоінтонаційної природи фольклорних зразків світових культур з витонченою ускладненістю сучасної музичної мови. Вивчення та введення її до програм навчальних закладів різних рівнів як оригінального музичного матеріалу для слухання музики сприятиме формуванню широкого кругозору та творчого мислення майбутніх освітніх фахівців і підрастаючого покоління.

1. Задерацький В. Про природу та історичну функцію Мирослава Скорика//Мирослав Скорик: Збірка статей. – Львів: Сполом, 1999. – 136 с.

2. Кияновська Л. Мирослав Скорик: творчий портрет композитора в дзеркалі епохи. – Львів: Сполом, 1998. – 216 с.

3. Кияновська Л. “Мойсей” на порозі нового століття //Музика. – 2001. – №6. – С. 11 – 12.

4. Клин В. Українська радянська фортепіанна музика. – К.: Наукова думка, 1980. – 314 с.

5. Скорик М. Сюїта для двох фортепіано. – Рукопис. – Джерело надходження: М. Скорик, 1999. – 38 с.

6. Указ Президент України. Про присвоєння М. Скорика звання Героя України//Культура і життя. – 2008. – 10 вересня. – С. 1.

7. Фільц Б. Сторінки родинної біографії М. Скорика//Мирослав Скорик: Збірка статей. – Львів: Сполом, 1999. – 136 с.